

351336

ACTUL DE ACUSARE

în procesul de presă intentat volumului prim al »Cărții
de Aur.« *)

Dela procurorul reg. din Cluj. Numărul 8399/1902 k. ũ.

Împreună cu actele referitoare la cercetarea purtată în contra lui *Teodor V. Păcățian*, bănuït a fi comis agitație, și cu considerare la decïsul din 23 Luna curentă, numărul 8529, al senatului de acuzare dela tribunalul regese din Cluj, prin care se decretează încheiată cercetarea, înaintez următorïul

act de acuzare:

Ridic acuză în contra lui *Teodor V. Păcățian*, aflător pe picior liber, născut în Ususeu, comitatul Timiș, de 50 ani, de lege gr.-ort., redactor, fără avere, cu educație corespunzătoare poziției sale, nepedepsit, pentru *delict de agitație* prevăzut în codul penal paragraful 172 punct 1 și 2, și pentru *delict de agitație* prevăzut în paragraful 173, săvârșite în modul precïsat în paragraful 171, fiindcă sub numele seu, ca autor, a apărut în Sibïiu, în tipografia societății pe acții »*Tipografia*,« în anul acesta, opul »*Cartea de Aur, sau luptele politice naționale ale Românilor de sub coroana ungară*« volumul I., în care se cuprind următoarele pa-sage și expresiuni:

1. În capitolul »*Introducere*,« pe *pagina 5*, vorbind autorul despre existența dintru început a Românilor aici, scrie așa:

»când din partea Maghiarilor, Sașilor și Săcuilor s'a legat faimoasa *uniune a celor trei națiuni* în scopul de a nimici pe Români și de a le răpi drepturile avute.

Nu ne-au putut nimici
. Drepturile însă răpite ne-au fost, rînd pe rînd.«

2. În capitolul »*Biserica română sub principii cal-vini*,« pe *pagina 9*, se spune:

»Principele Rákóczy I., pe atunci domnitor al Ardealului, cu drept aproape dictatoric în biserica română, vèzènd energia șefului

*) Publicat în ziarele: »*Tribuna*« (Sibïiu), »*Gazeta Transilvaniei*« (Brașov), »*Telegraful Român*« (Sibïiu) și »*Drapelul*« (Lugoï), anul 1902.

bisericeii române a căutat să-l delătore iute din post, ceea-ce 'i-a și succes, cu observarea tuturor formelor, pentru-că unii slabi de ânger din sinul bisericeii române i-au dat mână de ajutor, și satisfăcând dorinței esprimate din partea acestui contrar al bisericeii lor, au depus din scaun pe propriul lor metropolit.

Acest act rușinător s'a întemplat la 1643, când din ordinul principelui Rákóczy I. s'a întrunit în Alba-Iulia un sinod general bisericesc, în scopul ca se judece pe metropolitul *Ilie Joreste*. Sinodul 'l-a aflat *vinovat* și 'l-a depus din metropolie, 'l-a lipsit chiar și de popie, și pentru a-l puté da pradă cu desevîrșire dorului de rēsbunare, 'l-a predat pedepsirei judecătoriei civile.«

3. În același capitol, pe *pagina 19 și 20* :

»Sinodul, amenințat de Calvinii și terorizat fără margini, a declarat *vinovat* pe metropolitul *Sava*, 'l-a destituit din demnitatea avută, și 'l-a dat pe mâna principelui *Apafi*, care 'l-a aruncat în temniță, în castelul seu din *Blaj*, unde a fost tratat în modul cel mai neuman, suferind bătăi și batjocuri din partea oamenilor lui Apafi.

Încercarea făcută din partea domnitorului țerii românești, *Șerban Cantacuzino*, de a scăpa pe metropolitul *Sava* din mâinile tiranului principe *Apafi*, a rămas fără succes, și metropolitul-martir a trebuit să sufere mai departe chinuri și torturi, pentru-că din *Blaj* a fost dus la *Vinț*, unde a fost desbrăcat de hainele archierești, în semn de despopire, și a fost aruncat de nou în temniță, din care se scotea în toate Vinerile pentru a fi bătut cu ciomege, până ce în cele din urmă a murit moarte de martir al bisericeii sale, al credinței românești.«

»Principele *Apafi* s'a înfuriat și a ordonat, ca metropolitul să fie bătut cu ciomege.

După *Sava Brancovici* au urmat în scaunul metropolitan din Alba-Iulia, pe rînd și în scurte intervaluri: *Iosif*, mort la 1682, *Ioasaf*, decedat la 1684, *Sava III*, mort la 1687, *Varlaam*, mort la 1693, urmându-'i acestuia în scaun *Teofil*, ales în 18 Septemvrie 1693. Schimbarea a fost deci atât de repentină în anii acestia, încât poate da ansă la bănuiala, că mulți dintre metropoliții români numiți nu vor fi murit de moarte naturală.

Între acestea a murit și tiranul principe din Ardeal, *Apafi*, la 13 Aprilie 1690«

4. În capitolul »*Activitatea dietei maghiare*,« la *pagina 219*, după comunicarea sancționatelor treizeci-și-unul de articole de lege, caracterisându-le, autorul scrie :

»Nimeni nu va puté descoperi în ele nici umbra principiului *egalității* și *frățietății*, nici chiar principiul perfecte *libertăți*, ci din toate reiese asigurarea supremației rasei maghiare asupra celorlalte popoare conlocuitoare în patria comună.

Nici nu se putea aștepta altceva dela o dietă compusă exclusiv din reprezentanții poporului maghiar.

Drepturi *naționale* s'au dat deci numai Maghiarilor, pentru-că toate acestea legi au fost aduse fără concursul popoarelor nemaghiare din Ungaria«. . . .

5. În capitolul »*Mișcarea Slovacilor*«, autorul producând pe *pagina 222 și 223* din broșura lui *M. M. Hodzsa*, tipărită în 1848 la Praga, sub titlul »*Der Slovak*«, scrie despre *Samuil Hrobon*, care a avut rol în congregația din 23 Martie 1848 a comitatului Liptau, astfel pe *pag. 224*:

. . . »Poporul începù se tremure și se ștrige, se ridică pumnii și se amenințe pe servitorii maghiarismului, de origine slovăcească, vrednici de compătimire. »*Afară cu blăstămății de Maghiari; nu ne trebuie aici Maghiari.*«

Influența cea mare ce o avea *Hodzsa* asupra poporului slovac a făcut, ca spiritele să se liniștească și congregația comitatului *Liptau* a putut fi închisă fără de altcum inevitabila vërsare de sânge. Pentru-că poporul își făcuse deja planul *să deschidă toate ferestritele dela sala comitatului și pe toți Maghiarii să-'i arunce afară pe fereastră.*«

. . . »Ministrul-president *Batyányi* a dat un dorgatoriu strașnic fiscului regesc din *Liptau* pentru-că a tolerat astfel de mișcări »*mai bine zis escese*« panslaviste, și 'l-a îndrumat, ca pe viitor să le suprima și să le impedece. *Kossuth* earăși (de altcum Slovac și el de origine) 'și-a vërsat necazul asupra conaționalilor sei din *Liptau* într'o vorbire rostită în dietă, în care spunea, că pe toți cei-ce vor cuteza se mai pășească în public cu astfel de petițiuni, îi va trimite la *temniță*. Singurul recept pentru liniștirea spiritelor agitate, cunoscut din partea Ungurilor!«

6. În același capitol, la *pagina 229*, comunicând punctul 14 din petiția Slovacilor, compusă în 10 Maiu 1848 în *Liptau*, spune autorul:

» . . . Dar' puterea de stat 'i-a luat de nou la goană pe Slovaci. Unii dintre fruntași au fost espulsați, alții întemnițați, și anume, pentru punctul 11 din petiție, în care ziceau Maghiarii că se cuprind idei *comuniste*. Celor acușați li s'a denegat chiar și apërarea și au fost condamnați ca pe cale statarială, ear' petiția, care circula printre Slovaci ca se o provadă cu subscrierea lor, a fost confiscată și ruptă în bucăți, și mișcarea Slovacilor a fost sufocată prin amenințări cu *temniță* grea și cu tragere în — *furci.*«

7. În capitolul intitulat »*Simeon Bărnuțiu*«, autorul dă pe *pagina 257, 258 și 259* proclamația acestuia, ale cărei părți incriminate sânt următoarele:

» . . . Ungaria invită Ardealul la uniune
Și Românul ce face? Dela aceasta îi depinde viața sau moartea!
.

Ascultați voi, strănepoții Romanilor, ce trebuie să răspundeți Ungurului și Sasului! Răspundeți: »Nu ne unim până nu e ridicată națiunea română la acel rang politic, din care au desbrăcat-o națiunile: maghiară, sasă și sēcuiască!«

Au scos-o din toate oficiile înalte regnicolare, și dacă totuși a voit să aibă intrare, s'a cerut *renunțarea la naționalitate și religione*.

Dar' e aici ziua *învierii!*

Să mergem să delăturăm peatra de pe mormânt!

Să deslegăm lanțurile cari de o mie de ani țin legată națiunea română.

Preoți! Dacă sunteți părinți adevărați ai poporului, nu lăsați să-și fie nimic dreptul

Nu vă uniți, pentru numele Domnului

Nu vom fi selavii Ungurilor și ai Sașilor!

Afurisit să fie pentru totdeauna Românul, care cutează să lege uniune!«

Cu privire la vorbirea aceasta face următoarele aprecieri :

» . . . în fine s'a aflat punctul de unde trebuie pornită mișcarea națională a poporului român, și s'au aflat bazele pe cari poate să fie pusă politica viitoare a Românilor.

Independența națională pe seama Românilor, și apoi vorbim despre uniune, mai nainte nu! Acesta era punctul de mănecare, aceasta era basa politicei românești.

Bărnuțiu a aflat-o, — a lui e gloria. Și obștea românească a acceptat-o, — pentru-că din sentimentul public al obștei românești a fost ea scoasă!«

8. În capitolul intitulat »*Vorbirea lui Bărnuțiu*«, autorul scrie astfel înainte de vorbire și în firul comunicării ei :

„ . . . Și a vorbit ca un ânger, ca un sfânt, pentru-că glasul Domnului și glasul geniului națiunii române vorbea din el.

În mijlocul unei tăceri ca în mormânt și-a spus Bărnuțiu vederile despre *naționalitatea română*, despre *drepturile limbei române*, înșirând rind pe rind toate faptele Ungurilor săvârșite în contra Românilor, pe cari 'i-au aflat totdeauna buni numai pentru a-'i exploata și a-'i folosi de scară pentru a se înălța

Oare lungi de-a-rindul a vorbit Bărnuțiu și mulțimea din biserică n'a obosit ascultându-l. Și dacă Bărnuțiu o zi întregă ar fi vorbit, cei din biserică ar fi stat pironiți la locurile lor și 'l-ar fi ascultat. Pentru-că balsam vindecător erau cuvintele sale și miere dulce era glasul seu«

În urmă vin părțile incriminate din vorbirea lui Bărnuțiu :

»Frați Români! Cine s'ar nu se închine înaintea înălțimei ome-
nești, când s'ar uită în aceasta adunare măreață, care face se salte
de bucurie inima fie-cărui Român bun și insuflă respect și spaimă
celora ce nu vor libertatea oamenilor, ei uresc pe Români? Cine va
mai put' zice, că Românul nu dorește o stare mai fericită, că pe
el nu-l mișcă nici versul cel dulce de libertate, nici chiar sentența
de moarte, care 'i se prepară în adunările ungurești?

Ce cugetați, fraților

. o ginte întreagă s'ar nu presimț' pericolul
ce 'i-se amenință, un popor întreg s'ar stee nemișcat ca piatra, când
îi bate oara fericirii și se tacă ca un surd și mut, când i se trage
campana de moarte?

. Inima Românilor a bătut totdeauna pentru liber-
tate, și eată, îi vedem și acum cu multă bucurie cum s'au deșteptat,
și cu ce uniune minunată s'au legat, că nu vor mai suferi, ca s'ar
calce în picioare alte națiuni; ei se adunară cu cuget de a-'și re-
vindica drepturile cari le usurpă Ungurii, Sécuii și Sașii de sute
de ani,

. Ungurii vor prin uniune s'ar steargă deocamdată privilegiile
Ardealului și împreună cu privilegiile se stângă toate popoarele ne-
ungurești,

. O, de v'ar face cuvântul meu ca așa se simțiți
cei 944 de ani ai umilirii Românilor cum simte servul o zi de
domnesc, în care a lucrat de dimineața până seara flămând, ars de
sete și bătut! O, de v'ar înfiora de această leșinare lungă a națiunii
noastre, ca și când ar fi căzut numai eri la riul Căpușului domnul
nostru *Gelu!* Atunci eu sper, că la lumina istoriei și a libertății va
peri și năluca uniunii, cum pere negura dinaintea soarelui, acea
năluca, ce ne amenință moarte națională după o leșinare îndelungată.

. Ține minte
. cum au legat Ungurii cu Românii alianță de pace prin
jurământ, pe care Ungurii 'l-au călcat de mulți secolii.

. Senatul și poporul
român n'ar uitat, că numai dela venirea Ungurilor se trag toate relele
ce le sufer Ardelenii de 1000 de ani,

. ține minte, că Ungurii și
atunci făuriau catene pentru Români, când acestia își vărsau sân-
gele pe șesurile Moldovei și ale României în luptele cu Turcii, cei
mai neîmpăcați dușmani ai națiunii ungurești. Și acum eară urzesc
plan nou ca s'ar cucerească!

. ne arată istoria, că Ungurii nu erau atât de s'elbatici când
veniră asupra pământului Românilor, cum s'au făcut după aceea,
mai târziu, căci ei, putem zice, sunt mai barbari astăzi decât înainte
cu o mie de ani!

. la anul 1437 poporul nu mai putea suferi bat-
jocurile mai marilor ungurești, aleargă drept aceea la arme, ca s'ar

stoarcă cu puterea respectul cu care îi erau datorii domnii pământești
 mai marii ungurești făcură sfat
 între sine, ca să stârpească pe popor, nu cauzele răului.

. Durerile lor noi
 numai atunci le-am pute cunoaște, când s'ar scula Româniilor din
 morminte cu lacrimile pe față, cari le-au stors uniunea celor trei
 națiuni dela anul 1437 până acuma. Ajunge, că uniunea aceasta
 n'a fost decât o conspirație în contra poporului, care face și ac-
 ceptează legi și instituțiuni inimice libertății lui, și priveghează cu
 ochi neadormiți, ca să nu 'i-se mai vadă catenele servitutei!

Încă nu se născuse *Verböczi* pe lume și uniunea celor trei
 națiuni înfloria. Nobilii cei mari, dimpreună cu Sécuii și cu Sașii,
 jurau mai în tot anul, că nu vor suferi nici-odată ca poporul să
 ajungă la drepturi egale în țeară. După-ce vèzù lumina zilei acest
 avocat al tirăniei, care n'ar trebui să iese nici-odată din iad, —
 cele trei națiuni îndată îl cuprinsesă cu brațele deschise și sărutară
 legile lui ca evangelia dreptății pe pământ; și poporul se îmbracă
 în jale, căci tripartitul pentru popor nu e evanghelie de bucurie, ci
 ângerul morții celei mai rușinoase în jugul aristocraților.

Decretul tripartit, — așa se chiamă cartea legilor scrisă de
Stefan Verböczi, — despre o parte nimicește personalitatea poporului,
 făcându-l serv domnilor pentru totdeauna, eară despre altă parte
 îi răpește mijlocirea de a-'și câștiga cele de lipsă spre traiul vieții.
 (Decr. Trip. p. III. tit. 30, §. 7) și așa îi stoarce toate puterile, ca
 să nu se mai poată scoate din servitute.

. Pe popor îl desbracă de
 drepturile omenești și îi ia toată puterea de a să apăra în contra
 cruzimii domnești.

Poporul drept aceea e condamnat prin lege, că sau să sufere ori-ce
 nedreptate 'i-ar face domnii, sau să-'și răsbune asupra lor tirănește,
 când poate.

. Prin legi de acestea și-au ridicat Ungurii constituțiunea
 lor cea faimoasă, paladiul privilegiilor lor, pe ruinele libertății po-
 porului.

. Nu se află nici o instituțiune rea în dreptul
 Romanilor și în legile barbarilor, care să nu o fi luat Ungurii în
 constituțiunea lor; ordinațiunile și decretule regilor ungurești sânt
 documentele barbariei celei mai de jos. Constituțiunea ungurească
 cea egoistă și inimică libertății poporului nimicește industria și co-
 merciul, stânge artele și științele; școalele cari steteră până acum
 în tot ținutul coroanei ungurești, n'au fost decât cuiburi de neștiință
 și de despotism aristocratic în care s'au crescut impilatori de popor.
 Sub această constituțiune s'a stîns pe încet și religiunea cea creștină
 a carității frățești; ba dacă compară cine-va legile cele răpitoare de
 proprietatea poporului, dacă compară servitutea, care încă stă, cu
 purtarea Ungurilor când au venit ca barbari în acest pământ: află
 că religiunea creștinească n'au adaus nimica la îmblânzirea sêlbă-

tăciei aristocratice; din contră, ei îndată ce se făcură creștini, începură a-i supune la servitute și pe Ungurii lor, cari fiind păgâni, erau liberi. . . . Cine nu știe, că curțile episcopilor catolici sînt locuri privilegiate de tortură, dar' cine ar cuteza să zică, că unele purtări ca acestea ale lor ar fi lucruri nelegiuite, când sînt întemeiate toate bine pe constituțiune, pe tripartit, pe us de secol, pe privilegii, pe diplome regești și împărătești?

. . . . ca să știe toți cum se fac legiuite și fărădelegile cele mari când sînt apărute de legi; cum dreptul unguresc calcă în picioare o mulțime de ginți, cum le desbracă de demnitatea omenească, cum le răpește toate mijloacele de cultură și de apărare, cum dă toate bunătățile și onorurile țerii aristocraților, ear' pe popor îl încarcă cu greutate și-l dă legat în mâinile aristocraților, ca pe o vită.

Să ne întorcem acum dela aceste legi și instituțiuni de jale pentru popor și de rușine sempiternă pentru aristocrația ungurească, să ne întorcem cătră acel mormânt, ce se numește *Approbata* și *Compilata*, în care zace națiunea noastră din Ardeal. . . .

. . . . Ungurii nu se mulțămesc numai cu aceea, că lipsesc de libertate pe națiunea română, ci încă o și calumniază, zicînd chiar prin organul legislativ că e o națiune de jos; . . .

. . . . legea se apucă de bate pe toată națiunea în genere, ca fiind vulnerată toată, se nu rămână sănătos nici un membru; . . .

. . . . Dacă se mai află vre-o rază de lumină în preoțimea Românilor și printr'ênsa în națiune până la finitul secolului al 17-lea, aceea au de a o mulțami Români furcilor, cari le mai da de lucru Ungurilor, de nu-și puteau esecuta după inima lor legile cele în contra Românilor . . .

. . . . principii reformati il făceau și pe arhiepiscopul Românilor să boteze căței în loț de prunci, și dacă nu voia, il băteau cu toiege și cu vina de bou, cum au făcut cu arhiepiscopul *Sava!* . . .

Cine va puté zice, că uniunea a muiat inima Ungurilor, ca să voiască binele națiunei noastre și să-i deé îndêrét drepturile răpitate? . . .

Sé jurăm fraților, și ca frați de un sânge să ieșim la luptă în contra aceluia dușman al naționalității noastre, care *vine cătră noi cu flamura de uniune nouă dela Țeara-Ungurească!* . . .

. . . . până acum numai urmele tirăniei ungurești sînt tipărite pe pămîntul Românilor, ca și pe fețele lor . . .

. . . . afară de o mână de Sași și Unguri mestecați printre Români, Ardealul e proprietatea adevărată a națiunii române, care o a câștigat cu bună dreptate

înainte cu vre-o mie șapte sute de ani, și de atunci până astăzi o ține, o apără și o cultivează cu multă sudoare și osteneală. Deci eu zic, că nici un Român nu poate fi cu nepăsare, când este întrebarea: al cui să fie pământul acesta, care până acum a fost al Românilor? Nu ne este tot una și nu ne poate fi tot atât, ori să fie al Românilor, ori al Ungurilor, și apoi Românii ear' să fie numai tolerați în pământul lor. Prin urmare, înțelesul cel adevărat al întrebării acesteia, să fie uniune sau să nu fie? este, să ne dăm pământul nostru Ungurilor, sau să nu-l dăm? Să ne vindem țeara Ungurilor, sau să nu o vindem? Să fim și de aci înainte numai lipiturile altor națiuni, sau să fim liberi? Ce va răspunde adunarea la aceste întrebări? Ce va răspunde tot poporul român când va fi de față?

. sub masca libertății și a frăției cu care ni-se înfățișează uniunea, ea nu acopere pentru noi libertate, nici frăție, ci numai servitute și o fiară sêlbatică, care mânâncă națiuni. . . .

. Lumină adevărată e aceea dela care oprește statul pe toți cei-ce nu știu ungurește? Eu zic că aceea nu e libertate, nici dreptate, ci este o calamitate mare pe acele popoare nefericite, cari au căzut în această groapă întunecoasă, ce poartă nume de stat.

. Apoi dieta cea nouă, au nu va fi aceea dieta țerii și a națiunii ungurești, legiferă, persecutătoare și stîngătoare de națiuni?

. Ungurii și Sașii, de când locuiesc împreună cu Românii, numai într'aceea se sbat, cum se le iee locurile și cum sê-i țină în paupertate și în întunec

. îndeșert vorbesc de independența județelor, pentru-că fie-care județ va judeca după plăcerea și în folosul aceluia ce 'l-a așezat, temându-se ca să nu-l răstoarne. Îndeșert se zice, că judecătoriaului se cade a fi mai presus de toate respectele de confesiune, de naționalitate, de naștere și alte asemenea; îndeșert, pentru-că această lege morală nu garantează dreptate . . .

. Românilui la județele ungurești și săsești

. Românii numai atunci vor ști cum le-a curs legea pe la județe, când vor vedè pe esecutori că le iau ereditatea și îi duc la furci.

Acum judecați, cum va putè fi egal Românul cu Ungurul înaintea legii în asemenea împrejurări, când Românul numai cu gura Ungurului va putea vorbi cu judecătorii, și acestia vor judeca toți după plăcerea ministrului dreptății ungurești, acestei dreptăți de cabinet, care îi ucide de 944 de ani pe Români?

Dar' dacă se va face Ardealul țeară ungurească prin uniune, atunci libertatea Românilor nu va sta doară nici un an, și earăși va cădè în servitute!

. Ungurii îi vor lua cu răul, ca sê-i unguriască prin școală, biserică și prin toate mijloacele cele mai egoistice, cari îi pot

veni în minte unui guvern teroristic și tirănos. Românii nu vor asculta, le vor sta în contră, și așa îi vor lipsi de libertate,

Garda națională, paladiul libertății popoarelor celor culte, pentru Românii încorporați la Țeara-Ungurească va fi numai instrument de asuprire, de stoarcere și de ucidere în mâna comandanților ungurești. Pe Românii din un sat îi vor ridica asupra altui sat român, care nu va voi a se unguri. La urmă îi vor face să jure, că vor apăra constituțiunea ungurească și vor păzi cu sancțitate legile ungurești, cari sânt făcute și se vor mai face **pentru sfingerea națiunii române.**

. Câți oratori și poeți cu renume ar fi creat școalele Blajului, dacă ar fi învățat tinerimea noastră a perora, nu numai *pro Millone* și *pro domo sua*, ci și pentru națiunea noastră! Nu numai latinește, contra răpirilor lui *Verres* și a conjuratului *Catilina*, ci și românește, asupra tirăniei sub care gem Românii!

. Cum se va aprinde de iubirea libertății, când se va naște serv altei națiuni? Școalele ungurești vor smulge din piepturile tinerilor națiunii noastre și iubirea pe care o plantară în ele mamele române!

. Inse despotismul nu-'și impune limba sa, pentru-că doar' n'ar fi culte celelalte limbi pentru scopul public, ci el vrea, ca națiunile să-'și uite cu încetul și de numele libertății, ca apoi la urmă să se stingă dintr'ensele și sentimentul de libertate. Pentru aceasta oprește națiunea despotică pe celelalte, ca să nu-'și ridice școale naționale, vrea să rămână oarbe și surde la toate măsurile egoismului ei,

. cere unitate de limbă, ci o cere, precum am zis, numai comoditatea despotismului și cugetul lui cel nelegiuit de a răpi libertatea națiunilor, ca să domnească peste ele.

. uniunea cu Ungaria va să răpească dela Români și libertatea cea mai de pe urmă.

Pentru Unguri e viață, moarte pentru Români! Pentru Unguri libertate nemărginită, pentru Români servitute eternă!

. Doară să încrede cine-va în cultura de astăzi a Românilor, că se va înfrunta cu toate atentatele ungurești?

. posteritatea română se va mira de nesimțirea noastră și ne va blăstema în morminte, căci am ascultat cu nepăsare sentența de moarte a ginteii noastre și n'am recurs chiar la cele mai din urmă mijloace pentru apărarea numelui român, nu ne-am ridicat toți pentru unul și unul pentru toți, ca să depărtăm dela strănepoți aceasta infamie nemeritată

. să considerăm bine, cum au petrecut părinții și străbunii noștri sub domnia

ungurească, cum n'au vrut Ungurii să respecte drepturile Românilor nici odată, cum s'au adoperat din contră totdeauna ai turbura între sine cu tot felul de uniuni înșelătoare, cu tot felul de promisiuni mincinoase, îndulcesc veninul uniunii, ca să-l facă plăcut la beut; națiunea română scutură jugul constituțiunii ungurești care deoparte fi nimicea naționalitatea, de altă parte călca în picioare libertatea poporului.

. se mai aruncăm încă odată o căutătură peste zilele națiunii noastre, de când jeleşte sub domnirea ungurească este lucru trist și dureros, cum 'i-au batjocorit Ungurii pe Români cu legile, cum 'i-au privilegiat asupra națiunii noastre și pe Sași, și pe Sârbi, și pe toți, ca să-și poată vërșa veninul asupra Românilor și acolo, unde nu le ajung dinții cei răutăcioși; cum 'i-au oprit dela școale, ca să rămână orbi; dela direcătorii, ca să n'aibă apărători; pe cari nu 'i-au putut strica cu uniuni politice, 'i-au încălțit cu uniuni religioase; și acum, când se anunță libertatea la toată lumea, ei ne anunță stângerea de tot! închipuiți-vă încă odată, că aceasta mii de ani a tirăniei ungurești e numai o zi în viața cea dureroasă a națiunii noastre. Închipuiți-vă, că dimineața ne-au băgat în jug, toată ziua ne-au mănât, și acum, când veni seara ca să repausăm, numai pentru aceea ne iau jugul de pe umeri, ca să ne omoară! se nu ne ducem la masa libertății ungurești, căci bucatele ei toate sînt înveninate.«

9. În capitolul întitulat „*Trei adunări românești*“, protocolul despre adunarea ținută în Blaj, în 25 Septemvrie 1848, comunicat pe *pagina 426*, astfel se începe:

»Impins de terorismul unguresc și de stoarcerile, jafurile, arestările, batjocurile, violențele, prigonirile și uciderile cari au urmat din acel terorism nepomenit în această țeară, curse poporul român din toate părțile Transilvaniei la Blaj«,

10. În capitolul întitulat „*Acțiunea lui Kossuth*“, după numirea lui *Récsei Ádám* de ministru-president, se comunică proclamațiunea adresată Românilor în 10 Octomvrie 1848 din partea comitetului pentru apărarea țerii, provăzută cu subscrierile lui Kossuth Lajos și conte Eszterházy Mihály senior, cu privire la care autorul scrie acestea la *pagina 444*:

». . . De altcum întregul apel al lui Kossuth cătră Români n'a avut alt scop decât deschiderea drumului pe seamă Maghiarilor ca să omoare pe Români unde numai pot, — lucru ce s'a și întemplat.

Pe acest teren s'a învêrtit acțiunea lui Kossuth!«

11. În capitolul intitulat „*Comitetul român de pacificare*“ tratându-se cum generalul *Schulter* și fruntașii Românilor ținând conferență au dat la o parte comitetul central ales în Blaj la 15 Maiu 1848 și au instituit alt comitet român în Sibiiu, se spune, că acesta 'și-a început activitatea cu doue proclamațiuni, una adresată Românilor, alta națiunei magiare și sēcuiască. Proclamațiunea adresată Românilor, începută pe pagina 451 și terminată pe pagina 454, conține următoarele :

» . . . Fraților Români! Știți bine și voi, și istoria încă arată invederat, câte rele au suferit Românii dela domni ungurești, și câte sufer până în ziua de astăzi, așa încât putem zice, că în tot decursul timpului, de când locuiesc Românii împreună cu Ungurii, vieța lor n'a fost alta, fără numai o vale de lacrimi, o stare mai rea decât moartea și decât iadul însuși mai nefericită.

Românii de atunci și până în ziua de astăzi n'au avut zi bună, n'au avut dreptate, nici milă înaintea domnilor ungurești.

Românii au purtat toate greutățile țării pentru domnii lor; cu mânilor 'i-au hrănit și 'i-au îngrășat cu sudoarea lor; ei au fost zidul de apărare în contra Turcilor și ai altor vrășmași, și totuși pentru atâta credință cătră patrie și cătră domnii lor, ei în loc de dragoste împrumutată n'au dobândit decât ura domnilor lor, și în loc de recunoștință, batjocură; căci chiar legile ungurești, cari ar trebui să apere pe toți locuitorii țării deopotrivă, acelea îi osândesc pe Români,

. cei-ce se gârboviseră mai nainte sub greutatea jugului unguresc; ei au început a se deștepta pe încetul din somnul cel de moarte, în care 'i înfundase tirânia ungurească. Ungurii

. chiar și libertatea care o au dobândit în ăst-an prin stergerea jobăgiei celei rușinatoare de umanitate li-o au înveninat cu uciderile și jafurile cele neomeneste, cari au început a le face îndată după-ce s'a sters jobăgia

. vreau să fie numai ei singuri domni și de aici înainte, ca să chinuască pe Români în veci, cum 'i-au chinuit până acum;

. Ce e mai mult calcă în picioare poruncile împărătești, au omorît pe însuși chipul împăratului, feldmarșal-locțiitorul comite *Lamberg*,

. au adus țeara la primejdie de perire prin nelegiuirile cele înfiorătoare care le-au făcut și le fac în toate zilele.

. toată națiunea română este în primejdie

. legea noastră cea sfântă e batjocorită de păgâni.

La arme dară fraților, la arme! să nu mai fim străini în țeara noastră, cum am fost sub tirânia ungurească,

. Alergați drept aceea la arme, Români tineri! pentru-ca
să vă luptați odată și pentru neamul vostru, căci pentru străinii
cei nemulțămitori v'ați luptat destul.

Auzit-ați, fraților! cum au ucis la Români toată vara o ceată
de Unguri turbați, cum 'i-au chinuit și cum 'i-au spânzurat acum
de curând pe acei Români nevinovați, cari v'au voit binele vostru
și n'au voit răul nimănui!

.
Pesta omoară pe chipul împăratului, Clujul și Oșorheiul spânzură
oameni nevinovați și călcară în tină sfânta cuminecătură.

La arme dar fraților, la arme!«

12. Sub același titlu se publică proclamația aceluiași
comitet, datată din 20 Octomvrie 1848, către națiunea
maghiară și sēcuiască, a comandantului suprem militar
Puchner din Sibiiu, datată din 18 Octomvrie 1848, în Sibiiu,
către municipiile din Ardeal, cum și circularul episcopului
gr.-ort. Șaguna, datat în Sibiiu la 18 Octomvrie 1848, și
a episcopului gr.-cat. Ioan Leményi, datat din Cluj, 21 Oc-
tomvrie 1848, adresate protopopilor confesiunilor proprii,
și față cu acesta din urmă, autorul publică proclamația
dată din partea comitetului român cu datul Sibiiu, 20 Oc-
tomvrie 1848, cuprinzând aceasta din urmă, în textul ei, pe
paginile 465—469, următoarele:

»veți fi înțeles până acuma fraților, că ocârmuirea țerii Ar-
dealului a luat-o asupra sa înaltul general-comando,
. pentru ca să scape țara de uciderile, jafurile și păgânătățile
cele mai neauzite, cari le fac comisarii și oamenii lui Kossuth, spre
rușinea națiunei ungurești înaintea a toată lumea culturală.
. cei-ce ascultă de comisarii facțiunii lui Kossuth,
aceia toți sânt necredincioși și călcători de jurământ.
. Insuși Wesselényi cel vestit a fugit din
Pesta de frica lui Kossuth, ca să nu-'l spânzure, cum a spânzurat
pe comitele Zichy,
. s'au făcut între amenințări de moarte și uniunea cea
terroristică,

Ungurii din contră, toată vara au adus esecuțiuni pe Români,
'i-au ucis la Mihălți, la Luna, 'i-au jăfuit, 'i au bătut până la moarte,
la Michesasa, la Armeni, pe Câmpie și pe airea.

.
. pustiirea satelor și a orașelor, omorurile cele barbare,
spintecarea copiilor, prostituirea femeilor și demoralizarea locuitorilor
țerii, cari le fac Ungurii și Sēcuii,
. uități-vă atunci la furcile puse pe dealuri și pe la drumuri!
Aduceți-vă aminte numai de jafurile și omorurile din acest an, ca

să vă încredințați și să vedeți cu ochii vostri monumentele frăției ungurești.

Frați Români! Încă odată, se nu credeți minciunilor lui Kossuth, Vay și Leményi, și fiți convinși, că anul 1848 este cel mai de pe urmă al tirăniei ungurești și cel dintâiu al învierii națiunilor asuprite»,

13. În capitolul intitulat „*Proclamația lui Csányi*“, cu privire la făptuirile numitului comisar guvernial autorul face pe *pagina 549* observarea :

»Guvernul maghiar întrodusese pretutindenea în țară *statarul*, numise pe un cutare *Csányi* comisar al guvernului, cu drepturi nelimitate, pentru Ungaria și Ardeal.

Csányi 'și-a făcut bine datoria. A tăiat și spânzurat pe cine 'i-a căzut în mâni«.

14. În capitolul intitulat „*Scrisoarea lui Butean*“ autorul publică pe *pagina 579* executarea prefectului Butean făcută de oamenii lui Hatvani în 23 Maiu 1849, respective scrisoarea lui Butean, care cuprinde următoarele părți incriminate :

» . . . ce bine ar fi dacă v'ați gândi, v'ați da socoteală și v'ați silii să câștigați dragostea Românilor! Pentru-că zău, de aceasta aveți lipsă, ear' nu de a omorî oameni neînarmați, de-a împușca femei și prunci, de a aprinde sate, a sărăci poporul și a preface țara întregă în cimiterii!

. . . dacă nu veți înceta cu faptele acestea tirane, cari se cuvin numai popoarelor barbare și sălbaticе

. . . o astfel de apăsare s'a ajuns numai sub jugul sălbaticilor Mongoli, Tătari și Turci.

. . . voi spurcați bisericile și multe cele-ce se țin de slujba dumnezească și bisericescă, de ceremonii, le-ați prădat și le-ați nimicit.

Pe cei-ce să întorc la voi îi primiți astfel, că îi despoiați de toate averile, pe popor îl faceți cerșitor, pribegitor în lume, ca prin aceasta apăsându-l și moralicește să-l puteți întrebuița drept instrument.

Libertatea voastră sânt furcile«

Capitolul acesta autorul îl încheie cu următoarele cuvinte :

»Și acest luceafăr al nostru a trebuit să se stingă în mâinile celor-ce făceau parte tocmai din neamul pe care el voea să-l lumineze și să-l aducă la brează bună!«

15. În capitolul intitulat „*Repriviri*“ autorul scrie următoarele pe *pagina 671* despre motivele primirei reci ce

'i s'a făcut lui Treboniu A. Laurian, agent trimis la Viena din partea comitetului român :

»Maghiarii conservativi, cari aveau încă trecere la curte și aveau și legături cu curtea, ponegriseră atât de mult națiunea română, și intrigaseră atât de mult în contra ei, până li-s'au prins vorbele. De aci nedumerirea și răceala Vienii.

Ca exemplu vom cita faptul, că se făcuse o petițiune, care a fost prezentată guvernului dela Viena din partea Maghiarilor, în copie (firește falsificată), petițiune dată ca în numele națiunii române, în care se cerea pentru viitor pe seama Românilor „scutire de dare“ și alte imposibilități inventate. Au trebuit să urmeze multe schimbări de vorbe între guvern și unii dintre fruntașii poporului român, până a putut fi convins guvernul, că întreaga chestie se bazează pe mistificare, falsificare, pe intrigele Maghiarilor.

Multe din calumniile aduse poporului român din patria aceasta și isvorite din politica egoistă a Maghiarilor și a Sașilor au fost spulberate din partea delegațiunii române, dar' vor fi rămas multe și neresturnate, pentru-că nu pe toate le vor fi cunoscut Românii«.

16. În capitolul provăzut cu titlul „1853“ în firul descrierii atentatului comis de Libényi în 18 Februarie 1853 asupra Majestății Sale, autorul spune pe *pagina* 728 acestea :

» . . . Fericita scăpare a monarhului din gura morții sigure, pe care i-o jurase *Libényi*, fantastul aderent al lui *Kossuth*«, . . .
. etc. etc.

Pentru a judeca în cauză e competent tribunalul regesc din Cluj, ca judecătorie cu jurați.

Motivare.

Cartea numită la aparență vrea să fie considerată ca op istoric, dar' în realitate, sub masca aceasta adunând unele părți singuratice ale istoriei și ale legilor, și citându-le numai în parte și incorect, grupează în mod mesteșugit isvoare false, și în mod tendențios vrea să presinte ungurimea astfel în fața româniei, ca și cum aceea ar fi în prima linie dușmană neîmpăcată a fraților de naționalitate română din patrie.

Sub mantaua scrierii de istorie cartea espune astfel istoria româniei, că atunci când Maghiarii au ocupat părțile ardelene ale țerii, au aflat pe Români aici, ca vechi locuitori; nu 'i-au cucerit, ci lăsându-'i în drepturile avute li-au jurat frățietate, ba chiar și la creștinism au fost trecuți Maghiarii prin Români.

Ca basă fundamentală pentru dezvoltarea mai departe a opului, respective pentru continuitatea sa, servește afirmarea, că Maghiarii au ținut până la o vreme jurământul, dar' mai târziu au pus pe Români în jug, 'i-au despoiat de pământ și de toată averea, de drepturi

și de libertăți, în contra jurământului; 'i-au chinuit secolii dearîndul, au căutat să-'i țină în sclăvie și în întunerecul neștiinței, și chiar și astăzi se nisuesc să-'i nimicească.

Începînd dela șirele de întrodacere ale opului, până la fine, se nisuesțe prin curs de idei ca cel indicat mai sus și prin citațiuni, cărora le dă coloare bătătoare la ochi, se îmbrace în haina adevărului istoric aserțiunile sale.

Toate acestea autorul tinde să le dovedească, nu numai prin date istorice, foarte adese-ori adaptate cursului seu de idei și scopului seu, și prin citațiuni, făcute în același chip, ci tot atât de des amestecă în ele propria sa judecată subiectivă, propriile eugete și păreri, ca critică ce necondiționat voește să se valideze, cum și advertimente și instrucții ce tind să deie directivă ideilor și atitudinii politice și sociale a maghiarimei.

Prin publicarea discursurilor cari au format basa ivirii și voinței de validitare a nisuințelor și aspirațiunilor naționaliste române, născute și ajunse la desvoltare în 1848, în legătură cu nisuințele maghiare de independență, și rostite în firul acelor nisuințe, atribuind respectivilor oratori cuvinte ce se refer la stări atunci încă neesistente, presintă instituțiuni de drept atunci încă neesistente, ca independența judecătorilor și a justiției de acum, ca obiecte de aspră critică în discursurile citate de el și prezentate ca rostite în 1848.

Toate acestea trec marginile istoriografiei chiesmate să scoată la iveală adevărul în întreaga lui ființă, și

avînd în vedere cursul de idei al opului;

avînd în vedere această prelegere ținută în ton desfrânat de pățimaș;

avînd în vedere usarea unilaterală și deplin prejudioasă a datelor istorice, și că astfel făcînd us de ele, voește să presinte ca stînd în serviciul tiranismului maghiar și voind să oprime libertatea tuturor altor popoare legi votate de constituția țerii și sancționate, cum și pe autoritățile legale ale statului ungar ca pe unele, cari față cu românimea din această țară sunt volnice și tirane;

avînd apoi în vedere, că opul pe unele din figurile istorice vererate de națiunea maghiară și conducătoare și dătătoare de directivă a istoriei sale le descrie și le caracterizează nisuințele și rezultatele obținute prin activitatea lor în așa chip, ca românimea să-'și facă despre ele ideia tocmai contrară;

avînd în vedere în sfîrșit, că opul a fost publicat în limba română și cu scop de a fi răspîndit între românime:

În urmarea tuturor acestora se poate lua ca satorit, că adevărul scop al opului e, ca neînțelegerea, care în 1848 așa triste contraste a creat în aceasta patrie întră maghiarime și românime, nici acum, după jumătate de veac și după deplina schimbare a referințelor se nu înceteze definitiv, ci încă și mai mult se fie ațîțată în sufletul românimei.

Cartea redactată cu tendența și în modul indicat, și prezentată ca op istoric, e necondiționat acomodată se trezască peste tot, dar' deosebi în inima românimeii din patrie cea mai crudelă ură față cu maghiarimea, și după-ce prin aceasta tendență a sa conține și răspândește directă provocare la nesupunere față cu legile, față cu ordinațiunile, decisiunile și hotărârile date de autorități în legala lor sferă de competență, și fiind-că atacă uniunea Ardealului cu patria-mamă, decretată prin lege sancționată, și agitând provoacă la revoltă contra ei, și fiind-că în toate citațiunile și descrierile sale citate mai sus autorul intercalează și părerile sale subiective, cum și fiind-că în legătură cu discursurile și scrisorile și alte date din 1848, cele mai pătimase contra maghiarimei și uniunii, apte a provoca cea mai mare agitare, și se poate zice, cari voesc quasi să aprindă mișcările române din 1848, prin observările proprii făcute la acelea în modul cel mai întunecos, tendențios, mai pe sus de ori-ce îndoială chiar și însuși autorul voește să conlucre, pentru-ca să agite și să ațite la infernală ură pe cetățenii de naționalitate română ai patriei contra națiunii maghiare de stat formătoare, — având în vedere, că conținutul cărții caracterizat în cele de mai sus, și îndreptat întru atingerea scopurilor arătate în cele de mai sus, constitue faptul delictului ce lovește în punct 1 și 2 al §-ului 172 din codul penal, mai departe în §-ul 173, și că acelea au fost comise pe calea presei, — având în vedere, că autor al cărții e indicat *Teodor V. Pucățian*, care a luat răspunderea pentru cele ce ea conține: în urmarea tuturor acestora, incriminatul, conform actului de acuzare, cu drept cuvânt poate fi acuzat.

Cluj, 25 August 1902.

Dr. Csipkés m. p.,
procuror reg.

